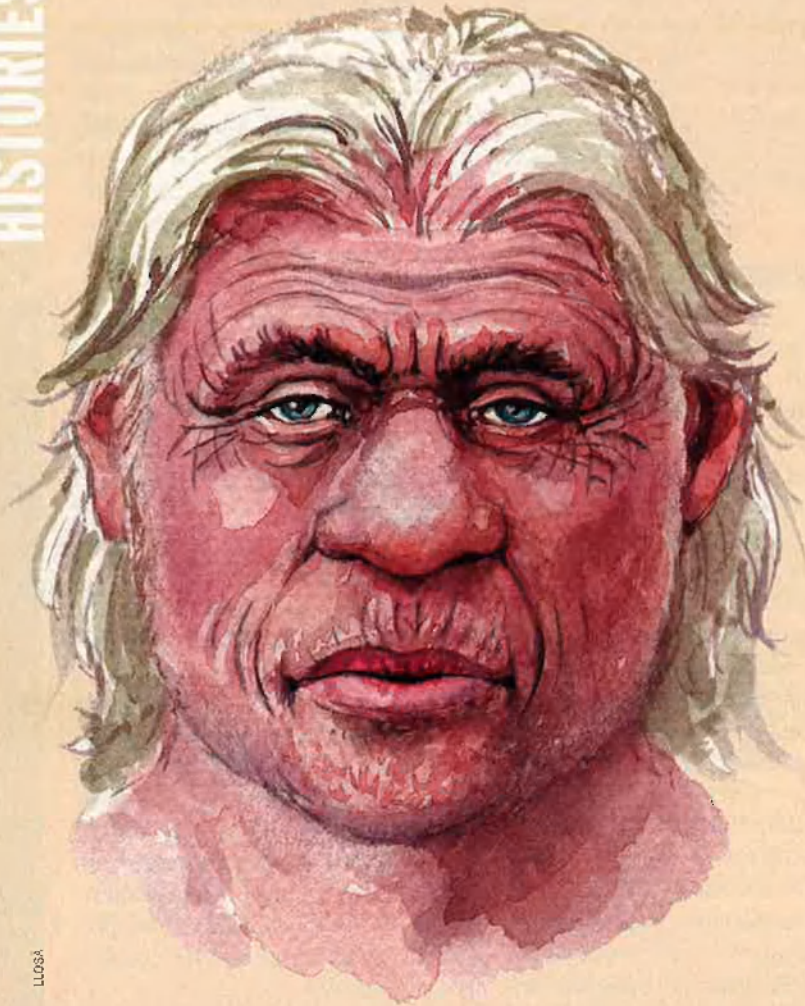

MARTÍ DOMÍNGUEZ

La mirada del neandertal

LLOSA

Ho evocava Juan Luis Arsuaga en la seua conferència al Paraninf de la Universitat de València: el trist esguard d'un vell neandertal, que mira com juguen vora ell els seus néts, i la sensació de pertànyer a una espècie a punt de desaparèixer. Com demostren Juan Luis Arsuaga i Valentín Villaverde, en l'excel·lent exposició "De neandertals a cromanyons: l'inici del poblament humà a les terres valencianes", els neandertals no foren una espècie insensible, poc intel·ligent, un grup d'éssers inconscients, com sovint s'ha suggerit. Ans al contrari, varen constituir uns excel·lents caçadors, uns experimentadíssims llançadors de javelina, amb sensibilitat al davant de la mort, que empraven el llenguatge per comunicar-se i que dominaven el foc; en definitiva, un grup d'humans quasibé com nosaltres, com l'*Homo sapiens*. I vet ací el més esgarrifador de la història que ens narren aquests dos investigadors: la lluita, l'arrauxada rivalitat, que es va originar entre aques-

tes dues espècies intel·ligents per uns mateixos recursos tròfics.

L'entrada en Europa des d'Àfrica dels neandertals (*Homo neanderthalensis*) es va produir fa al voltant de 230.000 anys. Fou un grup d'homínids que es va adaptar al fred extrem de les glaciacions, i per tant el seu cos es va fer més robust, les extremitats més curtes, i la pell... més clara! Els neandertals eren blancs, blanquíssims, de pell! Com escriu Arsuaga en el seu apassionant llibre *El collar del neandertal*, no és impropï parlar dels neandertals com "dels blancs" i dels humans moderns com "dels negres". L'entrada dels sapiens (els coneguts com protocromanyons) es produiria fa prop de 100.000 anys. En alguns punts d'Europa s'ha pogut demostrar la presència de totes dues espècies; una d'aquestes àrees ha estat el País Valencià, on s'han descobert neandertals (cova Negra i cova de Malladetes, a Xàtiva i Barx, respectivament) coexistint amb cromanyons (cova de Bolomor, Tavernes de Valldigna).

I la pregunta que es plantegen Arsuaga i Villaverde és què degué pensar el neandertal la primera vegada que va veure un cromanyó. Segons les dades dels antropòlegs, el cromanyó era molt més alt, amb una estatura pròxima al metre vuitanta i un pes proper als 100 quilograms. Al blanc i sancallós neandertal, li devia semblar un gegant el negre i esvelt cromanyó! Aquest alhora lluia collars i objectes simbòlics, braçalets i polseres, ullals i mil andròmines penjant del coll o bé cossides a les robes, com les famoses escultures de Venus. En canvi, els neandertals mai

no incorporaren a la seua indumentària cap ornament, i mai no practicaren cap tipus d'art, ni l'art moble ni el rupestre (com molt bé s'explica en l'excel·lent catàleg de l'exposició). Per això, sens dubte, la primera vegada que un neandertal va descobrir un cromanyó la sorpresa degué ser inenarrable. A la curiositat s'uniria la por; a l'estupefacció, la prudència; a l'agressivitat, el desig de saber. Si eren intel·ligents, si coneixien el significat de la mort, si tenien les seues creences sobrenaturals, l'arribada dels humans —d'aquells homes amb cara infantil enfarfegats de penjolls— degué trasbalsar-los, degué produir un capgirament total del seu món, de la seua més elemental visió de l'existència.

És ben possible que la desaparició dels neandertals significara la primera extinció —i potser l'única de la història de la vida— d'una espècie més o menys conscient del seu extermini. No ja d'una cultura, no ja d'una estirp, sinó de tota una espècie. Potser el vell neandertal, mirant els seus néts de la cova de Bolomor, va rumiar en el seu idioma: açò s'acaba... I tenia raó.